KENTSEL YAPI DEĞİŞİMİNİN TARİHÎ KENT DOKUSUNA ETKİLERİNİN İRDELENMESİ: ANTAKYA ÖRNEĞİ

SALICI, Aylin-GÜZELMANSUR, Aysel-ALTUNKASA, M. Faruk
TÜRKİYE/ТУРЦИЯ

ÖZET

Antik çağda "Doğu'nun Kraliçesi" olarak adlandırılan Antakya kenti, kuruluşunda uygulanan şehircilik düzeni ile Helenistik Çağ kentlerinin tipik bir örneğidir. "Hippodamos tarzı plan" olarak isimlendirilen ve Helenistik Çağ'da kurulan birçok kentte uygulanmış olan bu plan, belirli bir disiplin içinde birbirine dik ve paralel cadde ve sokakların meydana getirdiği yapı adalarından oluşan "ızgara plan"dır. Bu disiplin içerisinde kurulan kentlerde sokaklar ağırlıklı olarak kuzey-güney ve doğu-batı yönünde gelişmiştir.

Antakya kentini boydan boya kesen güneybatı-kuzeydoğu doğrultusundaki ana eksenin iki tarafında gelişen kent modeli, Büyük İskender tarafından kurulan bazı kentlerin kent modelinin bir örneği olmuştur. İskenderiye'de uygulanan modelin örnek olması ve ondan zaman içinde etkilenmesi, Antakya kentinin daha sonraki gelişimi içinde, kentin birbirine dik, iki eksenli kent şeması hâline gelmesine neden olmuştur.

Yüzyıllar boyu oluşagelen değişimlerle tarihî kent dokusu yerini sıradüzenin bozulduğu karmaşık bir dokuya bırakmıştır. Antakya'nın tarihî kent dokusu, günümüzde yerleşme alanının içinde belli bir alanda sıkışıp kalmıştır. Bu bölge, kentin hızlı ve geniş kapsamlı biçimsel değişimi sonucu yoğun baskı altındadır.

Bu çalışma, tarihî kent dokusunun geçirdiği değişimlerin irdelenmesini, bu alanların korunması, geliştirilmesi ve kentin kimliği açısından tanımlanmasına yönelik durum saptaması yapmayı ve önerileri peyzaj mimarlığı disiplini açısından ortaya koymayı amaçlamıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarihî kent dokusu, Antakya.

GİRİŞ

Geçmiş uygarlıklardan geriye kalan yerleşme ve kalıntılar, tarihî çevremizi oluşturmaktadır. Geleneksel değerlerin hızla yok edildiği günümüz koşullarında; imar değişiklikleri, nüfus artışı, sanayileşme ve benzeri etkenler kentlerin tarihi çevresinin bozulmasına ve kimlik kargaşasına düşmesine neden olmaktadır. Kentlerin tarihî dokusunda gözlenen bu bozunumlar, tarihî çevrede hızlı ve geri dönüşü mümkün olmayan bir süreci başlatmaktadır. Bunun sonucu, kentlerin prestij alanları olarak korunması gereken tarihî kent dokuları, bozunum alanlarına dönüşmektedirler.

Oysa tarihî kent dokuları, yaşatılabilirlikleri sağlandığı ve kentin gelişimi, değişimi ile uyumlu bir bütünleşmeyi sürdürebildikleri ölçüde, kentsel çevreye önemli katkıları olan özel alanlardır.

Antakya kenti, MÖ 300 yılında Seleucus Dönemi'nde (Helenistik çağ) Seleucus tarafından "Antiokheia" ismiyle Silypus Dağı (Habib Neccar Dağı) etekleriyle Asi Irmağı (Orontes) arasında kurulmuştur (Tekin, 1993). Kentin coğrafi konumu, ılıman iklimi ve verimli toprakları nedeniyle tarihin her döneminde pek çok medeniyete kucak açmış ve bunun sonucu farklı kültürlerin özelliklerini sentezleyerek kendine özgü bir tarihsel doku oluşturmuştur. Ancak geçirdiği sayısız deprem, yangın ve doğa olaylarına rağmen Antakya tarihî kent dokusu özelliğini yakın bir zamana kadar korumayı başarabilmiştir.

Günümüzde Antakya, tarihî kent dokusu, kenti ikiye bölen Asi Irmağı ile Habib Neccar Dağı'nın arasında yer almaktadır. Asi Irmağı tarihî dokuya kimlik katan coğrafi bir eleman olmasının yanında bu dokunun "Yeni Antakya" bölgesinden ayrılmasını sağlayan bir sınır görevi görmektedir.

Antakya'da ilk yerleşimler bugünkü kentin kuzey kısmında, Asi ırmağı boyunca yer almıştır. Kuruluşunda uygulanan şehircilik düzeni ile Antakya, Helenistik Çağ kentlerinin tipik bir örneğidir. Şehirci Hippodamos'un geliştirdiği şehircilik tarzı düzen olduğu için *"Hippodamos Tarzı Plan"* olarak isimlendirilen ve Helenistik Çağ'da kurulan birçok kentte uygulanmış olan bu düzen, belirli bir disiplin içinde birbirine dik ve paralel cadde ve sokakların meydana getirdiği yapı adalarından oluşan "Izgara Plan"dır (Demir, 1996).

Bu disiplin içinde kurulan kentlerde sokaklar, kuzey-güney ve doğu-batı doğrultusunda gelişmiştir. Ancak bu yönlendirme sabit bir kural olarak uygulanmamıştır. Topoğrafyanın getirdiği zorlamalar karşısında sokaklar bazen başka yönde açılabilmiştir. Her türlü arazide uygulanan bu plan bu nedenle, düz arazilerde çok sade bir şema hâlinde oluşurken, engebeli arazilerde kurulan kentlerde ise hareketli bir çözüme kavuşmuştur.

Antakya kentini boydan boya kesen güneybatı-kuzeydoğu doğrultusundaki ana eksenin iki tarafında gelişen kent modeli Büyük İskender tarafından kurulan bazı kentlerde kullanılmıştır. İskenderiye'de uygulanan modelin örnek olması ve ondan zaman içinde etkilenmesi, Antakya kentinin daha sonraki gelişmesi içinde kent, birbirine dik iki eksenli kent şeması hâline gelmesine neden olmuştur (Demir, 1996).

Zamanla kent, topoğrafik koşullar nedeniyle "Izgara Plan" kuralına uymayıp düzgün olmayan bir dikdörtgen içinde gelişmiştir. Dikdörtgen biçimdeki kent planında, kentin her biri ayrı surlarla çevrili dört mahalleden meydana geldiği için Antakya bir zamanlar, "Tetrapolis" (dördüz şehir) adıyla anılmıştır. İlk iki mahalle Asi ırmağı kenarında, üçüncü mahalle Asi ırmağı içinde ve dördüncü mahalle ise Silpius Dağı (Habib Neccar Dağı) eteğinde kurulmuştur (Tekin, 1993).

Kent kimliğinin dinamik ve sürekli gelişen bir yapı olduğu düşünüldüğünde, tarihin her döneminde, bir kent çatısı altında ortaya çıkan yapının, sonuçta ister istemez o kentin fiziksel yapılanmasına da yansıması kaçınılmazdır. Bu nedenle kentlerin evrim sürecinin gerçekte onun sahip olduğu değerlerin tümünü kapsayan bir algı süreci olduğu kabul edilmelidir (Nalkaya, 2006).

Antakya kentinin tarihin her döneminde yerleşim alanı olarak seçilmesi, tarihsel kimliğini kuvvetlendirmiştir. Kentin tarihî kimliğini oluşturan öğeler arasında; avlulu evleri ve sokakları, Antakya surları, tarihî Roma Köprüsü, Hükûmet Binası örnek olarak verilebilir.

Yapılış tarihi bilinmemekle birlikte, Romalılar döneminde yapılan ve anıt niteliğindeki "Roma Köprüsü" 1972 yılında yıktırılmış, yerine kimlik özelliği olmayan bir köprü yapılmıştır (Mersinligil ve Erişen, 1997).

Zamanının en uzun surları arasında bulunan ve kenti çevreleyen Antakya surları; Helenistik, Roma ve Bizans Dönemlerinde yapılmıştır. Bu surlar Habib Neccar Dağı'ndan Asi Irmağı'na kadar uzanmaktadır. Surların Habib Neccar Dağı yamaçlarındaki bölümü günümüzde hâlâ sağlamdır. Surlardaki 4 kapıdan en büyüğüne "Demir Kapı" ya da "Halep Kapısı" denmektedir. Bu kapı da günümüzde hala ayakta durmaktadır (Anonim, 1997).

Antakya kenti **Venedik Tüzüğü 1. Maddesi**'nde yapılan "tarihî anıt" kavramıyla çakışan bir anıt kent niteliğindedir (Rifaioğlu, 2003). Bu **Tüzüğe** göre "tarihî anıt" kavramı sadece bir mimari eseri içine almaz, bunun yanında belli bir uygarlığın, önemli bir gelişmenin, tarihî bir olayın tanıklığını yapan kentsel ya da kırsal bir yerleşmeyi de kapsar. Bu nedenle kentin bu önemli özelliğini koruyacak ve tarihî dokunun bütünlüğünü sağlayacak çalışmaların arttırılması büyük önem taşımaktadır.

Bu bağlamda, bu çalışmada Antakya tarihî dokusunun kent kimliği açısından tanımlanması, geçirdiği değişimlerin irdelenmesi, korunması, geliştirilmesine yönelik durum saptaması ve önerilerin peyzaj mimarlığı disiplini açısından ortaya konulması amaçlanmıştır.

1. Antakya Tarihî kent Dokusunun Özellikleri

Bu bölümde, Antakya tarihî kent dokusunun ana bileşenleri olarak; cadde ve sokaklar, konut avluları ve yeşil alanlar Peyzaj Mimarlığı disiplini kapsamında incelenmiştir.

1.1. Cadde ve Sokaklar

Antakya kenti, topoğrafik koşullar nedeniyle Helenistik çağdaki sokakların kuzey-güney ve doğu-batı doğrultusunda gelişmesiyle oluşan "Izgara Plan" kuralına uyamamıştır. Bu nedenle kent, düzgün olmayan dikdörtgen biçiminde gelişmiştir. Bunun sonucu sokakların kış aylarında güneşi, sıcak yaz aylarında ise Asi Vadisi'nden eserek kenti nispeten serinleten rüzgârları alacak şekilde

yönlendirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde bazı sokak yönlerinin hâlâ Antik Çağ'daki plan izlerini taşıdığı gözlenmektedir.

Antakya tarihî kent dokusundaki sokakların çoğunluğu, dolambaçlı ve dar sokaklardır. Genişlikleri 3-3,5 m arasındadır. Sokaklar Eski Roma Devri'ndeki "Pompei Sokakları"nı anımsatan taş döşemelerden oluşmuş, iki tarafı kaldırımlı ve ortasında suyun akmasını sağlayan "yağmur suyu akaçlaması" görevini üstlenmiş bir akıntı kanalından meydana gelmiştir. Sokakların enine kesitinde, ortada derinliği az (6-10 cm) olan su kanalı ve yayalar için ortalama 1,0-1,3 m genişliğinde kaldırımlar yer almaktadır (Rifaioğlu, 2003).

Roma Dönemi'nin en önemli imar faaliyeti, kenti boydan boya geçen ve iki Roma mili (2x1478 metre) uzunluğunda olduğu Malalas'tan öğrenilen ünlü "Kolonadlı Cadde"nin inşasıdır. Helenistik Çağ kentlerinde bir yenilik olarak ortaya çıkan, ancak doğu orijinli bir fikir olarak görülen Kolonadlı Caddeler Yunan ve Roma dünyasında tercih edilmiştir. Bu caddeler, birbirini dik olarak kesen iki aksın kesişmesi ile oluşmaktadır (Demir, 1996). Sonraki dönemlerde bu caddenin yerine günümüzde, Antakya tarihî kent dokusuna hizmet eden en önemli arter olan "Kurtuluş Caddesi" yapılmıştır.

Kurtuluş Caddesi, Osmanlı Dönem'inde kentin iki ana caddesinden biridir. Roma Dönemi'ne göre çok bozulup daralmış olan ve konutların bulunduğu bu Cadde, Herod Caddesi ya da 19. yy. sonlarından itibaren "Kışla-Dörtayak" adlarıyla adlandırılmıştır. Diğeri ise kentin iş merkezinin eksenini oluşturan "Uzun Çarşı Sokağı"dır. "Cuma Pazarı" adı verilen pazarın bu caddede kurulması ve çok sayıda çarşının cadde üzerinde konumlanması, caddenin çoğu zaman yaşayan ve devingen mekâna dönüşmesine neden olmuştur (Tekin, 2000). Ancak caddeler, eski çağların kendine özgü şekil ve özelliğini kaybederek zamanla dar ve düzensiz görünüşlü sokakların bulunduğu karmaşık bir ağ oluşturmuştur.

Antakya'nın eski mahallelerinde bulunan ve asırlar boyu geçirdiği değişimlerle yoğrularak belirli bir karaktere ulaşan sokaklar, gerek ev-sokak ilişkisi gerek sokak boyunca devam eden daralmalar-genişlemeler ve gerekse sokakların kesişme noktalarında meydana gelen birbirinden farklı perspektiflerle son derece ilginç kent dokusu meydana getirmektedirler. Sokaklar, evlerin yaşantısını koruma ve saklama amacıyla bahçe duvarlarının yükseltilmesiyle bir koridor hâlini almıştır. Evlerin sokağa taşan çıkma ve saçakları ile avludan uzanan ağaç dalları sokağın üzerinin yeşil bir dokuyla kaplanmasını sağlamaktadır (Rifaioğlu, 2003). Bu nedenle sokaklar çıplak bir taş yığını olmaktan çıkıp yaşayan bir mekâna dönüşmüştür.

Geçmişten günümüze kadar her türlü zorluğun üstesinden gelerek günümüze kadar yapısı bozulmadan gelmeyi başaran tabii taş döşeme sokaklar, 1987 yılında yapılan asfaltlamayla üzerleri büyük ölçüde kapatılması nedeniyle bugün kültür zenginliğini yitirmiş, sıradan ve tek düze bir düzlem hâline gelmiştir.

Bu uygulama, Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 1975 yılında kabul ettiği "kentsel sit alanında kalan bölgenin yol dokusu, profili ve taş kaplamasının eski şekli ile korunmasına ve onarılmasına, asfalt ve beton kaplanmamasına" hükmüne ve **"Antakya Tarihî Sit Alanı İmar Planı Uygulama Yönetmeliği"**nin: "Tarihî Sit Alanı-tarihî kentsel Sit Alanı içinde toplayıcı ve dağıtıcı yollar dışında kalan ara yol ve sokaklar zorunlu olmadıkça kadastral yönleri, eğimleri ve kaplama biçim ve malzemeleri ile birlikte korunacaktır." hükmüne karşın yapılabilmiştir.

1.2. Avlu Yapısı

Antakya tarihî kent dokusundaki avlulu evlerin çoğunluğu; Kurtuluş Caddesi, Affan Mahallesi, Saray Caddesi, Orhanlı Mahallesi'ndedir. Kent halkı, günümüzde hâlâ bu evlerde oturmaktadır.

Antik Çağ Antakya evleri, Antik Çağ Yunan ev ve avlusunun plan şemasının bir gelişimi olan ve onun etkilerini taşıyan Roma Çağı evlerinin tipik örnekleridir (Akbay, 2006). Osmanlı konut mimarisinde Antakya evleri, kagir kesme taşlarla yapılmış, avlulu ve eyvanlı konut tipine girmektedir (Rifaioğlu, 2003).

Antik Çağ kentlerinin bir avlu etrafında gelişen plan şeması nedeniyle dış ile ilişkisi, sokak kapısı dışında hemen hemen tamamıyla kesilmiş kendi içine dönmüştür. Sokak ile en aza indirilen ilişki ve dıştan iç âlemin algılanmaması sonucu oluşan "mahremiyet" duygusu, evlerin mimari karakterinin oluşmasında ana belirleyici unsur olmuştur (Demir, 1996).

Antakya'da daracık sokaklar, iki taraftan evlerin yüksek ve sağır beden veya avlu duvarları ile sınırlanmış olarak uzayıp giderken, bu yüzeylerin arkasında yemyeşil, gölgeli, serin ve ferah avlular ile avlunun çevresinde yerleşmiş, evin kapalı mekânları yer almaktadır.

Antakya evlerinde avlu genellikle üstü açık kare veya dikdörtgen şeklindedir. Evin odaları bu avlunun iki tarafında sıralanır. Özellikle yaz aylarında serin olduğu için konut halkının zamanının büyük bir kısmı avluda geçmektedir (Akbay, 2006).

Avlunun bir diğer özelliği de mutlaka ortasında mermerden yapılmış "bürke" denilen fıskiyeli bir havuz veya bir kuyunun bulunmasıdır.

Avluda kullanılan ağaçlar genellikle; portakal (*Citrus sinensis*), hurma (*phoenix sp.*), Mersin (*Myrthus communis*), defne (*laurus nobilis*), nar (*punica granatum*), kolanya çiçeği (*cestrum noctornum*), limon ağacı (*citrus lemon*), erik (*prunus domestica*), turunç (*citrus aurantium*), mandalina (*citrus rediculata*), yeni dünya (*eriobotria japonica*), muşmula (*mespilus germanica*), Zeytin (*olea europaea*), dut (*morus sp*) olarak sıralanabilir. Her avluda gölge mekân yaratmak amacıyla mutlaka asma bitkisi kullanılmıştır. Bu bitkiler genel olarak avlunun duvar kenarlarına dikilmiştir. Geniş avlularda ek olarak

maydanoz, nane, domates gibi yeşilliklerin ekildiği küçük bir bahçe de bulunmaktadır.

Sosyal ve ekonomik etkenlere bağlı olarak zaman içinde yeni kullanım biçimine uymak ve ihtiyaçlara cevap vermek amacıyla bu evlere yapılan müdahaleler evlerin planlarında değişmelere ve bazı evlerinde orijinal hâllerinin değişmesine neden olmuştur.

Bu nedenle evlerin büyük bir kısmı sivil mimarlık örneği olarak koruma altına alınması için Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 1975 yılında tescil edilmiş (Mersinligil ve Erişen, 1997).

Ancak bütün bu koruma tüzüklerine rağmen birçok ev restore edilmediği için harabe hâline gelmiş ve bitki örtüsü hemen hemen yok denecek kadar azalmıştır. Yine Antik Yunan ve Roma döneminin avlulu evlerinin tipik örnekleri olan bu avlulu evler günümüz ihtiyaçları doğrultusunda yıkılarak kentsel dönüşüm bağlamında, bu binaların yerine çok katlı ve tarihî dokuyla bağdaşmayan birçok bina inşa edilmektedir.

1.3. Yeşil Alanlar

Antakya kent genelindeki önemli bir sorun 11 belde belediyesine parçalanmış olmasıdır. Kent belediye sınırları 1994 yılına kadar daha geniş iken kentin belediye mücavir sınırları içerisinde kalan köyleri aynı yılda yapılan Mahallî İdare Seçimlerle belediye hâline dönüştürülmüştür. Bunun sonucu yeni belediyelerin tamamı zamanla kentsel mekânda Antakya kenti ile bütünleşmiştir (Çinçinoğlu, 2001). Bu parçalanmışlık bütün Antakya kentini kapsayan düzenli bir imar plan kararı alınamamasına ve tarihî dokunun bütüncül bir yaklaşımla korunamamasına neden olmaktadır.

Tarihsel kent dokularının korunması, geliştirilmesi ve yenilenmesinde uygulanmakta olan yöntem "Tarihsel Çevre Koruma Planlaması"dır. Koruma Planlamasında; 1/25000 (Kent bütünü), 1/5000 (Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı), 1/1000 (Koruma Amaçlı İmar Planı) ölçeklerinde planlama çalışmaları yapılmaktadır. Ancak tarihsel kent dokularında 1/1000 ölçekli planlar, sadece bu ölçeğinin gerektirdiği düzeyde ayrıntıyı kapsaması nedeniyle korumaya ilişkin ayrıntıları vermekte yetersizdir. Bundan dolayı, uygulama imar planları ölçeği olan 1/1000 planlar, istenilen ve olması gereken detayların gösterilemediği, kısır ve yetersiz ölçekteki planlar olmaktan öteye gidememektedir.

Antakya kenti için 1978 yılına kadar üç "imar planı" ve bunlara ek olarak 1987 yılında "Koruma Amaçlı İmar Planı" yapılmıştır (Demir, 1996).

Birinci İmar Planı'nda, tarihî kent dokusuyla ilgili karalara yeterince değinilmemiştir.

İkinci İmar Planı ile tarihî kent dokusu içinde kalan yeşil alanlar (bahçeler ve meyvelikler) ile altında surlarla çevrili Antik Çağ Antakyası'nın bulunduğu,

Amik Ovası'na doğru uzanan büyük düzlük, şehirlerarası otobüs terminali ve hafif-ağır sanayi bölgesine ayrılmıştır. Bu plan eski kent dokusunun yoğun ve kendine has olan özelliğine ve sokak-avlu-ev ilişkisine zarar veren bir uygulama olmuştur (Mersinligil ve Erişen, 1997).

Aralarında Kurtuluş Caddesi'nin de yer aldığı birçok yol için düşünülen genişletme ve yeni arterler açma nedeniyle mevcut doku, bu yollarla sınırlanan büyük yapı adları hâline getirilmiş ve kentin çapraşık dokusuna yabancı, yeni bir doku önerilmiştir. Sadece Orhanlı Mahallesi ile Meydan Mahallesi'nde Antik Çağ'dan kalan ve kentin Antik Çağ'daki şehircilik düzeninin izleri olan yapı adaları korunmuştur.

Kentsel gelişmeye cevap veremez duruma gelen İkinci İmar Planı yerine, koruma ile ilgili yasal düzenlemelerin olduğu Üçüncü Plan hazırlatılmıştır. Bu Plan'la birlikte Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu tarafından 1975 yılında "dünyaca ünlü bir şehir olarak taşıdığı bütün değerlerin mümkün olduğu kadar tümüyle ve olduğu gibi korunması ve gelecek nesillere aktarılması gerektiğine" ve bu nedenle imar planı çalışmasının Eski Eserler Kanunu'nun öngördüğü "eski eserlerin, kentsel, arkeolojik ve doğal sit alanlarının belirlenmesi ve bunların korunmasına" yönelik kararlar oluşmaya başlamıştır (Demir, 1996).

Bu kararlarla 1/2000 ölçekli bir harita üzerinde arkeolojik sit, kentsel sit ve doğal sit sınırları belirlenmiştir. Plana göre: "Arkeolojik sit alanı içinde hiçbir tür sanayi tesisine yer verilmemesine, mevcutların zamanla bu bölgeden çıkarılması için imkân sağlanmasına, kamu tesislerinin, antik kent yerleşmesine ait dokümanlarda görülen eski kalıntıların bulunduğu yerlere isabet etmesine izin verilmemesine" ifadesini taşıyan hükümler ile kentin arkeolojik potansiyeli koruma altına alınmıştır. Yine bu Plan'a göre: "kentsel sit alanında mevcut yol cephe hatlarının olduğu gibi korunmasına, bu bölgenin yol dokusu, profili ve taş kaplamasının eski şekli ile korunmasına ve onarılmasına, asfalt ve beton kaplanmamasına, kentsel sit alanında yapılacak yeni inşaata çevresindeki mimariye uygun olması şartı ile izin verilebileceğine, eski ve harap yapıların mimari karakteri bozulmadan mümkün olduğu kadar eski malzemesi ile onarılmalarına dikkat edilmesi" hükmü gereğince kentsel dokuyu koruyucu kararlar alınmıştır.

Koruma İmar Planı ise tarihî kentin nüfusunun sabit kalmasını sağlayan hükümler getirerek mevcut tarihî dokunun bozulmasına engel olmaya çalışmıştır.

SONUÇ

Ülkemizde kentler binlerce yıllık bir kültür, gelenek ve birikimi hâlen yer yer taşımaktadır. Genellikle korunması gerekli doğal, tarihsel ve arkeolojik alanlar ile iç içe yer alan tarihsel kent merkezleri uzun süre, ülkemizin planlama tarihsel süreci içinde öncelikli düzenlenmesi gereken alanlar olarak

görülmemiştir. Tarihî kent dokularının kent bütününün ayrılmaz parçası olduğu, kente ait kararların yeni ve eski kent merkezlerinin tümü için geçerli olduğu ve öncelikli planlama gerekliliği fikri yaygınlaşmaya başlamıştır.

Ülkemizde artık yakın zamandan beri kentlerin tarihi, kimliklerini korumak adına birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalara;

– Gaziantep'in sahip olduğu tarihi ve kültürel mekânların ortaya çıkarılması ve korunması, eski yerleşim mekânları olan tarihî Gaziantep evlerinin korunması, kültür turizminin geliştirilmesi ve yakın çevresindeki Zeugma Antik kenti, Rumkale ve Yesemek gibi çok önemli tarihi mekânların korunması amacıyla kentsel dönüşüm projesi hazırlanmıştır.

– Yine tarihî dokuyu koruma amacıyla Ulus Meydanı (Ankara) için ve Antalya'da kale içi için hazırlanmış kentsel dönüşüm projeleri hazırlanmıştır.

gibi örnekler verilebilir.

Antakya kentinde tarihî dokunun korunması amacıyla hazırlanmış ve uygulanmış ayrıntılı proje bulunmamaktadır. Kentin bu bağlamdaki önemli niteliklerinin korunması ve geliştirilmesi için bu gereklidir. Kent tasarımında ve uygulamasında, kentin tarihî kimliği unutulmadan; yolların, meydanların, konutların, çarşı-pazarların, iş ve üretim yerlerinin, parkların, bahçelerin, mezarlıkların kentin tarihî gelişmesini ve kimliğini yansıtacak şekilde yeniden ele alınıp değerlendirilmesi gerekir.

Antakya tarihî kent dokusunun günümüzde büyük önem taşıyan sorunları aşağıdaki gibi sıralanabilir;

– Antakya kenti için hazırlanan imar planlarında, her ne kadar kentin tarihî dokusunun korumasına yönelik kararlar alınmış olsa da dokunun günümüzde onarılması güç, zararlar gördüğü bir gerçektir.

– Kentin yeni ve eski kent dokularının birlikte planlanamamasının temelinde 11 belde belediyesine parçalanmış olması vardır. Bu parçalanmışlık bütün Antakya kentini kapsayan düzenli bir imar plan kararının alınamamasına neden olmaktadır. Bu durum tarihî dokunun bütüncül bir yaklaşımla korunmasına engel olmuştur. Kentsel yerleşim ve gelişme alanlarını paylaşan belde belediyelerinin izin verdiği yoğun yapılaşma, kentin tarihsel kimliğini yok etmekte ve sit kararlarıyla korunan eski dokuyu da "algılanamaz" kılmaktadır. Bugün tarihî doku yerleşme alanları arasında belli bir alanda sıkışıp kalmış ve bu değişim sonucu yoğun bir baskı altına girmiştir.

– Kuruluşunda kentin en önemli arteri konumundaki Kurtuluş caddesinde bulunan binaların dış cephelerinin tarihi kimliği yansıtacak şekilde restore edilmesi ve daha da önemlisi halkın ve özellikle de yerli esnafın özendirilerek Cadde'nin canlandırılmasının sağlanmasıyla kentin geçmişiyle bağlantı kurulabilecektir.

– Antakya kentin Kuruluş zamanından günümüze kadar Müslüman, Hristiyan, Musevi gibi birçok dine ve kültüre ev sahipliği yapmış olmasının getirdiği çok kültürlü özgün kimliğinin korunması gereklidir.

– Ayrıca Hükûmet binası, Antakya surları, tarihî avlulu evleri ve sokakları gibi kentin kimliğini oluşturan öğelerin koruması için acil kararların alınması gereklidir.

Konu bütüncül bir yaklaşımla ele alındığında, Antakya kentinin kentsel değişimin tarihî dokuyu koruma ağırlıklı olarak aşağıda belirtilen ilkeler göz önünde bulundurulmalıdır;

1. Tarihi yıkmadan yenileme,

2. Yenilemeyi engellemeyen bir koruma,

3. Tarihî dokunun, içinde yaşayanları ile birlikte sürdürülebilirliğini sağlama,

KAYNAKÇA

Anonim, (1997). **Hatay Turizm Envanteri**, T.C. Hatay Valiliği İl Turizm Müdürlüğü Envanteri. 49 sayfa.

Akbay, V. A., (2006). **Tarihi ev bahçeleri ve Antakya Örneği**, Mustafa Kemal Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Antakya. 76 sayfa.

Çinçinoğlu, A., (2001). **Antakya Kenti Açık ve Yeşil Alan Sisteminin Saptanması ve Peyzaj Mimarlığı Açısından Değerlendirilmesi**, Mustafa Kemal Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Antakya. 99 sayfa.

Demir, A., (1996). **Çağlar İçinde Antakya**. Akbank Kültür ve Sanat Kitapları, İstanbul, 365 s. ISBN 975-7880-08-6.

Mersinligil, Ö. ve Erişen, O., (1997). **Antakya (Hatay) İlave ve Revizyon İmar Planı Ön Araştırması Raporu**. 180 sayfa.

Nalkaya, S., (2006). **Kentsel Dönüşüm ve Kent Kimliği / Urban Conversion and Urban Identity.** Yapı Dergisi Mart 2006. **http://www.yapi.com.tr.**

Rifaioğlu, M. N., (2003**). Antakya Eski Kent Dokusunda Gazipaşa sokağının Mekânsal Analizi,** Çukurova Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Adana. 184 sayfa.

Tekin, M., (1993**). Hatay Tarihi,** Hatay Kültür Turizm ve Sanat Vakfı. Antakya, 1993. ISBN 975-95607-1-2.

Tekin, M., (2000). **Hatay Tarihi-Osmanlı Dönemi.** Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 231, Ankara. ISBN: 975-16-1363-9

Tuncer, M., (1988). **Kentsel Tasarımın Tarihsel Çevre Korunmasında Etkin Olarak Kullanımı, "Böl ve Yönet Modeli": Ankara, Konya, Antalya Tarihî Kent Merkezleri.**

WEB

http://www.haberbilgi.com/bilim/cevre/mehmet_tuncer/bolveyonetmodeli.html.